

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit
Postbus 20401
2500EK Den Haag

Van de Reijtstraat 15
P.O. Box 3411
4800 MG Breda

Plaats & Datum
Breda, 17 november 2022

Referentie
GS20221117

Contact
E Gert.sikken@cosun.com

Onderwerp
Zienswijze internetconsultatie 7^e APN gewaslijsten

Geachte mevrouw, mijnheer,

Cosun maakt van de gelegenheid gebruik om te reageren op de internetconsultatie over de gewaslijsten 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn over vanggewassen en wintergewassen. Wij gaan met name in op de lijst wintergewassen omdat deze voor de Cosun gewassen aardappelen, suikerbieten en cichorei het meest van belang zijn. Voorop staat dat Cosun het belang van een goede waterkwaliteit onderstreept. Daartoe zijn de afgelopen jaren door de landbouwsector al veel stappen gezet om de gestelde doelen in de Nitraatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water dichterbij te brengen. We zien het als een gezamenlijke opgave van overheid en sector om ervoor te zorgen dat we de doelen met elkaar kunnen halen.

1. Aanleiding en proces tot nu toe

Sinds de publicatie van het ontwerpbesluit van het 7^e APN afgelopen jaar heeft Cosun zich hard gemaakt voor een aanpak die aansluit bij de agrarische praktijk. We vinden het belangrijk dat akkerbouwers ook daadwerkelijk in staat gesteld worden om een bijdrage te kunnen leveren. Dat kan alleen met behoud van verdienvermogen. We hebben daarom sterk geageerd tegen het voornemen om op zand- en lössgronden verplicht voor 1 oktober te oogsten en een vanggewas in te zaaien.

Mede dankzij de inbreng van vele honderden Cosun-telers en politieke druk is deze maatregel aangepast. Ook hebben wij, in BO Akkerbouw-verband, informatie aangereikt bij uw ministerie waaruit blijkt dat onze gewassen aardappelen, suikerbieten en cichorei ook ná 1 oktober nog stikstof opnemen en dat een verplichte oogst dus geen bijdrage levert aan een betere waterkwaliteit. We waarderen het open gesprek en de mogelijkheid die wordt geboden om informatie aan te dragen.

Met de voorliggende gewaslijsten zien we dat een deel van de informatie die we hebben verstrekt ook daadwerkelijk is meegenomen. Tevens zien we dat er geen absoluut verbod meer geldt als het gaat om de 1 oktober deadline. Dat zien we als een belangrijke stap vooruit, al blijft het wel de vraag hoe dit alles praktisch inpasbaar blijft voor akkerbouwers.

Oproep: betere communicatie nodig!

Voordat we per gewas ingaan op de positie, nog een hartenkreet van onze kant. Het gebrek aan communicatie naar telers het afgelopen jaar over wat hen te wachten staat vanaf 2023 heeft ons hooglijk verbaasd. We staan voor grote uitdagingen met elkaar, er wordt veel verwacht van telers op allerlei beleidsterreinen. Vanwege omstandigheden kost het tijd om beleid definitief te maken, daar kunnen we begrip voor hebben. Maar wat we niet begrijpen is dat de communicatie naar telers daardoor achterwege blijft. We zijn nu halverwege november en het is nog steeds niet volledig duidelijk wát er van een akkerbouwer wordt verwacht. Niet als het gaat over het 7e APN, het GLB, de derogatie-eisen, het addendum van het 7e APN en ga zo maar door. Om draagvlak in de sector te creëren én te houden, verwachten we van de overheid een actievere rol in het communiceren over wat de eisen zijn, en ook waar nog onduidelijkheden zitten.

2. Wintergewassen

We staan kort per gewas stil bij de voorgestelde aanpak en verbeterpunten.

Cichorei

Het heeft ons bijzonder verbaasd dat cichorei niet op de lijst van wintergewassen staat. Cichorei was door CDM eerder wel op de lijst geplaatst. Naar onze mening moet cichorei als wintergewas gezien worden:

- Cichorei neemt na 1 oktober een grotere hoeveelheid stikstof op (gemiddeld 37 kg), dan een vanggewas. Cichorei blijft tot lang in de herfst gezond en groen en blijft stikstof opnemen.
- Cichorei is door de CDM aangeduid als een niet-uitspoelingsgevoelig gewas, het bodemprofiel is na de cichoreiteelt arm aan stikstof. Het gewas heeft weinig stikstofbemesting nodig.
- Door het intensief ontwikkelde wortelstelsel is cichorei in het najaar in staat om in diepere lagen stikstof op te nemen. Een vanggewas moet daar nog naartoe groeien, en vanaf 1 oktober gebeurt dat waarschijnlijk niet meer.
- Met de oogst van de cichorei wordt de stikstof ook daadwerkelijk afgevoerd, terwijl bij een vanggewas de stikstof op het perceel blijft.

Het overgrote deel van de cichorei wordt na 1 oktober geoogst. Dit ten behoeve van de groei en ter vermindering van bewaarverliezen. De oogstperiode en bewaring zijn gelijk aan die van suikerbieten. In de praktijk betekent dit dat cichorei in de eerste helft van de campagne enkele dagen voor de levering geoogst wordt. In de tweede helft van de campagne is de periode tussen oogst en levering wat langer: dan is het advies om vanaf 1 december te rooien, mits de omstandigheden goed zijn. Cichorei bewaren kan alleen als de buitentemperaturen voldoende laag zijn. Praktisch gezien is dit maximaal een week of 4, mits er geen rot in de cichorei zit.

Naast de inhoudelijke argumentatie willen we opmerken dat deze gang van zaken direct effect heeft op onze bedrijfsvoering. We zien dat telers, vanwege de onduidelijkheid over de status van cichorei, terughoudend zijn om dit gewas in hun bouwplan van volgend jaar op te nemen. Dat werkt weer door in de grondstoffenaanvoer, het efficiënt kunnen verwerken van het gewas en de mogelijkheid om te kunnen voldoen aan de marktvraag. Cichorei wordt voornamelijk in Nederland en België geteeld en over de grens kennen ze deze onduidelijkheid niet. Dit levert een concurrentienadeel op voor de

Nederlandse verwerker Sensus. Het is daarom van het grootste belang dat snel duidelijkheid wordt geboden.

Consumptieaardappelen

Voor consumptieaardappelen geldt, dat de CDM deze aanvankelijk wel op de lijst van wintergewassen heeft geplaatst, mits het rassen met een midden-late en late afrijping betreft. Het is ons onduidelijk waarop dit gewas niet meer op de lijst wintergewassen staat. Wij vinden dat midden-late en late consumptieaardappelen als wintergewas gezien moeten worden:

- Consumptieaardappelen leggen na 1 oktober nog significante hoeveelheden stikstof (20 – 35 kg) vast door verplaatsing van stikstof uit het loof naar de knollen. Deze hoeveelheid is vergelijkbaar met een vanggewas (25 kg).
- Met de oogst van consumptieaardappelen wordt de stikstof ook daadwerkelijk afgevoerd, terwijl bij een vanggewas de stikstof op het perceel blijft.
- Vrijwel alle midden-late en late consumptieaardappelen (meer dan 85%) worden na 1 oktober geoogst. Dit ten behoeve van de groei en afrijping.
- Uit recente waarnemingen blijkt dat vanwege klimaatverandering het groeiseizoen langer wordt en de oogst steeds later plaatsvindt.
- Bij een gedwongen oogst voor 1 oktober moet en in september loofdoding plaatsvinden waardoor juist de verplaatsing van stikstof van het loof naar de knol beperkt wordt en op het perceel meer stikstof achterblijft.

Voor de gegevens over oogst op zand- en lössgronden en n-opname van consumptieaardappelen na 1 oktober, verwijzen we naar de inbreng van de VAVI, waarin onze inbreng is meegenomen.

Suikerbieten

Suikerbieten staan op de lijst van wintergewassen met de toevoeging '*alleen late oogst*'. Ons is niet duidelijk wat die toevoeging exact betekent. Wij zien graag bevestigd dat dit een oogst na 1 oktober betreft. Dit is ook conform de adviezen van de CDM. Wij vinden dat suikerbieten zonder beperkende voorwaarden als wintergewas gezien moeten worden:

- Suikerbieten nemen na 1 oktober nog significante hoeveelheden stikstof (20 – 25 kg) op, vergelijkbaar met een vanggewas (25 kg).
- Suikerbieten zijn door de CDM aangeduid als niet-uitspoelingsgevoelig gewas.
- Met de bietenoogst wordt de stikstof ook daadwerkelijk afgevoerd, terwijl bij een vanggewas de stikstof op het perceel blijft.
- Door het intensief ontwikkelde wortelstelsel zijn suikerbieten in het najaar in staat om in diepere lagen stikstof op te nemen. Een vanggewas moet daar nog naartoe groeien, en vanaf 1 oktober gebeurt dat waarschijnlijk niet meer.
- Een vanggewas dat kort voor 1 oktober wordt gezaaid heeft onvoldoende potentie om tot een vergelijkbare diepte te wortelen als suikerbieten, waardoor er een risico op verliezen optreedt in dat deel onder de bewortelbare laag van het vanggewas.
- Het overgrote deel van de suikerbieten wordt na 1 oktober geoogst om de bieten nog te laten groeien en om bewaarverliezen te voorkomen. Het risico op verliezen na de oogst is aantoonbaar

beperkt vanwege de lage restvoorraad aan minerale stikstof en het geringe effect van mineralisatie uit loof bij een oogst in oktober en november.

3. Relatie met andere beleidsontwikkelingen ten aanzien van waterkwaliteit.

De gewaslijst wintergewassen is een belangrijke bouwsteen voor de invulling van het 7^e APN. Toch brengt dat nog geen volledige duidelijkheid. Ondanks het feit dat deze andere maatregelen niet voorliggen, hechten wij eraan om deze te noemen en te verzoeken snel duidelijkheid te verschaffen. Het gaat dan met name over:

- De werking en hoogte van de korting op de gebruiksnorm in geval een niet-wintergewas niet voor 1 oktober is geoogst en geen vanggewas is ingezaaid. We denken hier, in BO Akkerbouwverband, graag over mee. Van belang is om hier geen complex systeem te bedenken en om stapeling van kortingen te voorkomen.
- Maatwerkenpak. Samen met de sector werkt u aan een maatwerkenpak waarbij akkerbouwers – met hetzelfde doelbereik – zelf kunnen sturen op waterkwaliteitsdoelen. Cosun ondersteunt telers die hiervoor willen kiezen graag bij. Daarvoor is duidelijkheid nodig of deze maatwerkenpak ook daadwerkelijk doorgang vindt.
- Derogatiebeschikking. Hierin staat het voornemen om de gebruiksnormen in door nutriënten verontreinigde gebieden met 20% terug te brengen. Onduidelijk is wat dit voor de akkerbouw betekent, om welke gebieden het exact gaat en hoe zich dat verhoudt bijvoorbeeld tot de voorgenomen korting op de gebruiksnorm bij niet voldoen aan 1 oktober maatregel.

4. Tot slot

Sinds de presentatie van het ontwerpbesluit 7^e APN zijn er belangrijke stappen vooruit gezet en we rekenen erop dat onze inhoudelijke argumentatie ervoor zal zorgen dat de gewassen consumptieaardappelen, suikerbieten en cichorei op de lijst wintergewassen komt te staan. We zijn graag bereid onze argumentatie en informatie nader toe te lichten en zien een uitnodiging graag tegemoet.

Met vriendelijke groet,

Gert Sikken

Bijlagen

1. Gegevens N-opname cichorei,
2. Gegevens N-opname suikerbieten

Bijlage 1

Betreffende 7^e APN cichorei specifieke vragen – Sensus

NB dit memo is in 2021 gedeeld met het ministerie van LNV en de Commissie Deskundigen Meststoffenwet. De informatie is geactualiseerd.

N-bemestingsadvies

Het stikstofbemestingsadvies voor cichorei is: stikstofgift (kg N/ha) = 60 tot 80 kg - Nmin in de laag 0-60 cm) kg/ha. Dit betekent dat de optimale gift in de meeste gevallen ligt tussen 0 en 50 kg N per hectare.

Afvoer N met de oogst van de wortelen

Volgens analyses van Sensus bevat de cichoreiwortel tussen de 0,16 en 0,35% stikstof (over het versgewicht; ofwel 1,6 – 3,5 kg N per ton wortel).

De afvoer van stikstof met de wortel neemt evenredig toe met de wortelopbrengst. Zie ook onderstaande tabel.

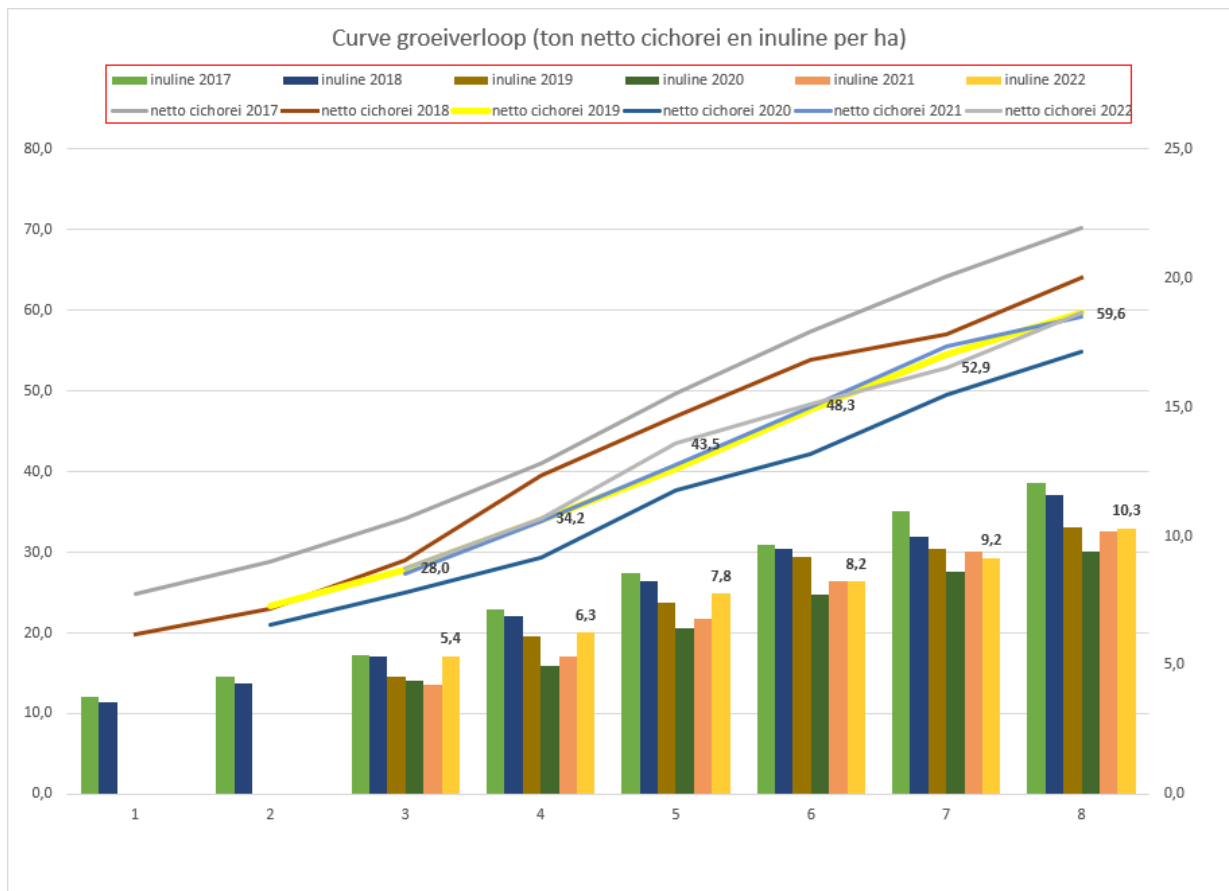
wortelopbrengst (ton/ha)	stikstof min (kg/ha)	stikstof max (kg/ha)	Gemiddelde stikstof (kg/ha)
35	57	122	90
40	66	139	102
45	74	157	115
50	82	174	128

Op basis van N bemesting (max 50 kg) en gemiddelde N afvoer (115 kg) kan geconcludeerd worden dat het gewas aanzienlijk meer N afvoert dan er aangevoerd is.

Naast bovengenoemde cijfers is er veel informatie te halen uit de bemonstering van percelen t.b.v. het groeiverloop onderzoek, dus daadwerkelijk gemeten waarden.

In onderstaande grafiek zijn 8 bemonsteringsmomenten te zien (1 = ca 1 aug; 2 = ca 8 aug; 3 is ca 15 aug, 4 = ca 1 sept; 5 = ca 15 sept; 6 = ca 1 okt; 7 = ca 15 okt; 8 = ca 31 okt) .

Uit de grafiek is af te lezen dat er tussen derde week september (x-as tussen punt 5 en 6) (wanneer de cichorei geoogst zou moeten bij een verplichting om vóór 1 oktober een vanggewas te kunnen zaaien) en eind oktober (x-as 8) gemiddeld 15 ton wortelgewicht hetgeen bijgroei overeenkomt met gemiddeld 37 kg N.

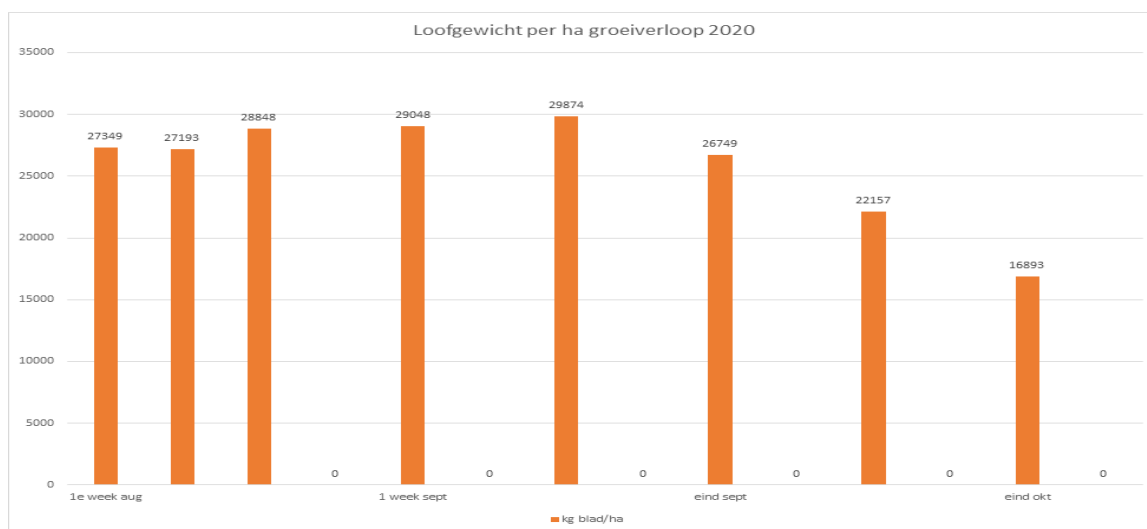

Deze grafiek hebben we in 2021 ook gedeeld, maar bevat nu ook de gegevens van campagne 2022.

NB. De reden dat de grafiek tot eind oktober loopt is omdat Sensus dit onderzoek jaarlijks uitvoert ten behoeve van het bepalen van de gemiste groei van de cichorei. Telers die de cichorei vroeg in de campagne (oogst en verwerking) aan de fabriek leveren krijgen op basis hiervan een compensatie. De vroegleveringsvergoeding loopt tot 20 oktober, daarom zijn de laatste bemonsteringen laatste week oktober. Het wil dus niet zeggen dat de groei van de cichoreiwortel stopt, maar hiervan hebben we (tot nu toe) geen gegevens.

Betreffende het blad

Er is geen directe informatie van de eventuele her-allocatie van N uit het blad naar de wortel. Wel is waar te nemen dat het blad in het najaar successievelijk afsterft. Het loofgewicht neemt tussen eind september en eind oktober met circa 10 ton af. Zie onderstaande grafiek.

Niet-uitspoelingsgevoelig gewas

Verder is op te merken dat cichorei een niet-uitspoelingsgevoelig gewas is. Dat staat ook nog eens opgenomen in het advies van de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) van september 2021. Daarin wordt gesteld dat het om niet-uitspoelingsgevoelige gewassen gaat in het geval van “gewassen waarbij de nitraatuitspoeling bij toepassing van gangbare de landbouwkundige bemestingsadviezen niet leidt tot overschrijding van de grenswaarde van 50 mg nitraat per l in het uitspoelend water”¹.

¹ Bron: [CDM-advies: ‘Sturen op duurzame bouwplannen voor verbetering waterkwaliteit’ | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#) p. 30

Bijlage 2

Gegevens N-opname suikerbieten – Stichting IRS

aan: ministerie van LNV

van: André van Valen, IRS; Gert Sikken, Cosun

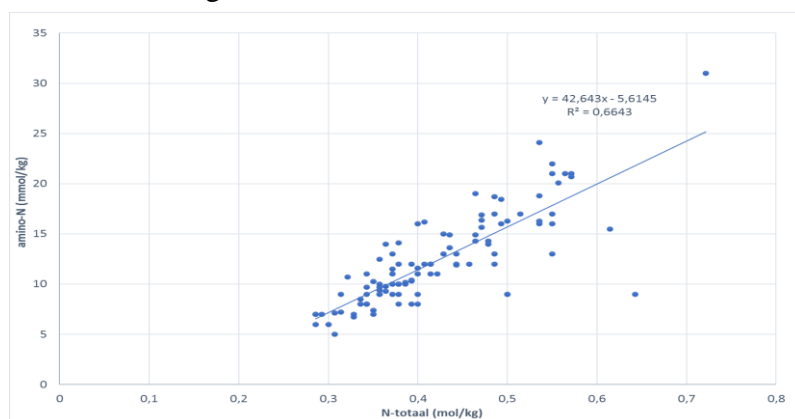
datum: 17 november 2022

onderwerp: Stikstofafvoer bieten in kader van 7e APN

NB dit memo is in 2021 gedeeld met het ministerie van LNV en de Commissie Deskundigen Meststoffenwet. De informatie is geactualiseerd.

De stikstofbemesting in suikerbieten bedraagt gemiddeld 120 kg N in Nederland (5-jarig gemiddelde). Op de zuidoostelijke zand- en lössgronden ligt de stikstofgift lager (zie Unitip verslagen: [Cosun - Ledensite - Unitip verslagen \(cosunleden.nl\)](https://www.cosunleden.nl)). De gemiddelde oogstomvang van de laatste 5 jaar betreft 82,7 ton wortelopbrengst per ha.

Een van de kwaliteitsparameters die bij alle bietenleveringen gemeten wordt, is het amino-N gehalte. Er is een redelijke correlatie tussen het gehalte schadelijke stikstof (amino-N) in suikerbieten en de N-totaal. In het SUSY-project is dit door IRS onderzocht. Zie de onderstaande figuur.

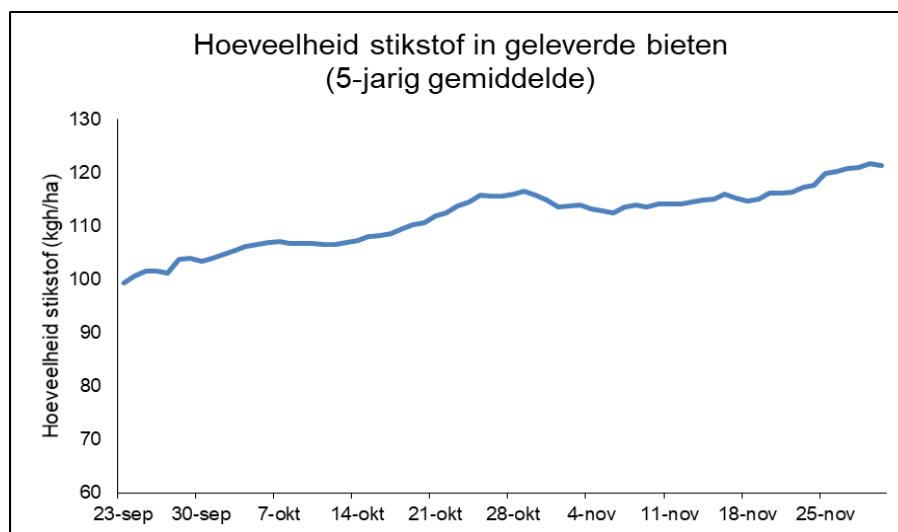

Op basis van deze informatie kan de totale N-afvoer van de geleverde bieten worden berekend. Hiervoor zijn wortelopbrengst en amino-N gehalte nodig. In bijgaande Excel-document zijn alle gegevens van de jaren 2017 tot en met 2021 opgenomen.

In onderstaande grafiek is het gemiddelde stikstofgehalte van geoogste suikerbieten weergegeven van 23 september tot 1 december. Van de dagelijkse cijfers is het zevendaags

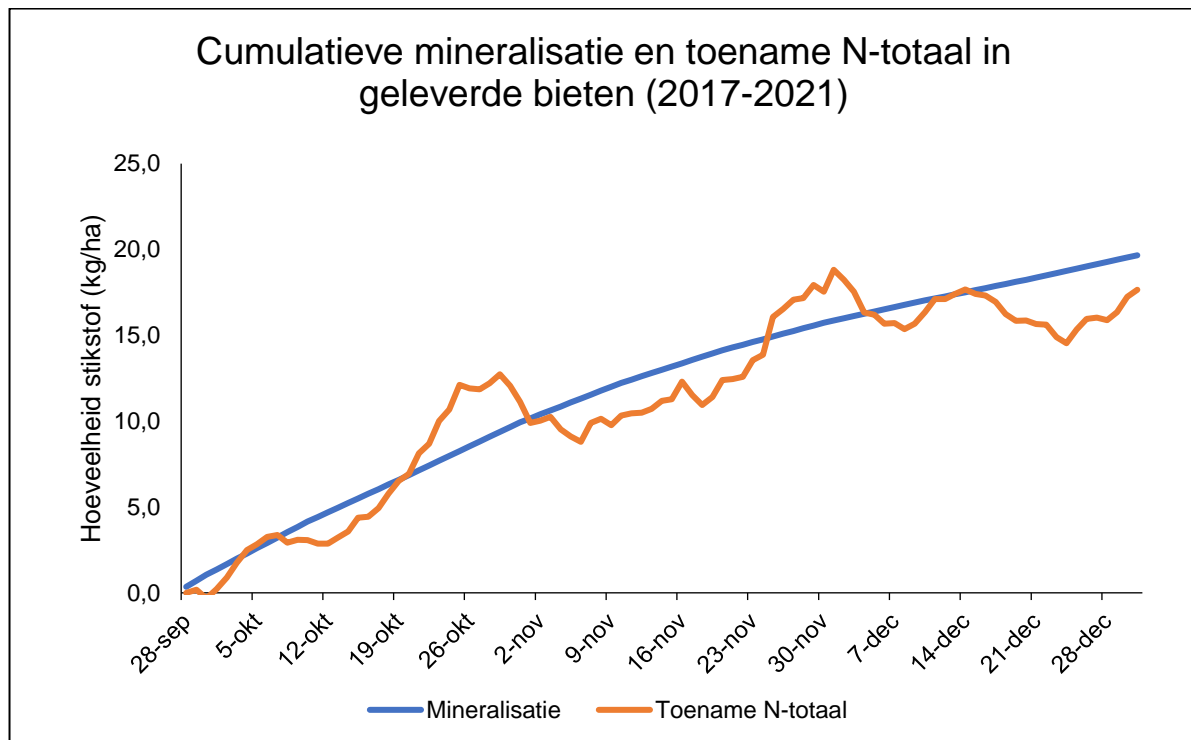
gemiddelde bepaald om sterke schommelingen in de grafiek te vermijden. Er is voor de datum van 23 september gekozen omdat, wanneer op 1 oktober een vanggewas gezaaid zou moeten, zijn er enige tijd nodig is om alle bieten (op zand en löss) te oogsten en om aansluitend nog een vanggewas te zaaien.

Deze gegevens zijn gebaseerd op gegevens van Cosun Beet Company op basis van daadwerkelijke leveringen (dus niet op basis van aannames of een model).

De N-totaal stijgt gedurende de campagne. De gemiddelde toename van de totale hoeveelheid stikstof in bieten in de periode 23 september tot 1 december bedraagt 23 kilogram N per hectare. In de afzonderlijke jaren is hier een spreiding te zien, die veroorzaakt wordt door de weersomstandigheden in de herfst. Zo zal bij een hogere temperatuur meer mineralisatie plaatsvinden en neemt het bietengewas meer stikstof op.

Net als de jaarlijkse schommelingen in N-totaal, verschilt ook de mineralisatie van jaar tot jaar. Of de toename in N-totaal rechtstreeks is toe te schrijven aan opname van minerale N uit de grond, is niet waterdicht. De efficiëntie van de stikstofopname is ten slotte niet volledig. De gemiddelde (cumulatieve) mineralisatie is weergegeven in onderstaande grafiek. In de periode 28 september tot 1 december mineraliseert circa 16 kilogram stikstof per hectare. Deze gegevens zijn gebaseerd op het mineralisatiemodel Minip.

Te zien is dat de stijging van het amino-N gehalte sterk overeenkomt met de gemiddelde mineralisatie in deze periode. De mineralisatie is gebaseerd op de temperatuur, het opnameverloop is door het vijfjarig gemiddelde schommelend vanwege het relatief grote effect van de weersomstandigheden in het najaar. Er mag vanuit worden gegaan dat de in bietenblad aanwezige stikstof niet of nauwelijks verplaatst naar de wortel. In het blad vindt voornamelijk verplaatsing van oud naar jong blad plaats. Derhalve is het aannemelijk dat de stikstofopname in de laatste maanden van het jaar overeenkomt met de mineralisatie, rekening houdend met het feit dat geen enkel gewas de volledige hoeveelheid beschikbare stikstof zal benutten.

In het scenario dat een vanggewas gezaaid wordt voor 1 oktober (dat niet bemest mag worden), heeft dit gewas een beschikking over minerale N (circa 25 kg na de bietenoogst) en mineralisatie vanuit de bodem (circa 25 kg vanaf 15 september tot 31 december). Uit bietenblad dat in september wordt ondergewerkt, mineraliseert ongeveer 40% tot in april. Dat komt neer op 50 kg N, waarvan slechts een beperkt deel in het najaar zal mineraliseren.

Conclusie:

Bij voortzetting van de huidige praktijk op de zandgronden zal een gezond bietengewas, dat in november wordt geoogst, gedurende de laatste maanden de gemineraliseerde stikstof opnemen. Van het bietenloof dat achterblijft en ingewerkt wordt, is bekend dat het risico op uitspoeling

in november sterk gereduceerd is ten opzichte van bietenloof dat in september of oktober wordt ingewerkt. Dit leidt, uitzonderingen daargelaten, niet tot een overschrijding van de nitraatnorm in de winter.

